

12. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей. – Л.: ЛГУ, 1961. – 167с.
13. Лосева Н. Розвиток ідеї самореалізації особистості //Рідна школа. – 2004. – №5. – С.71-74.
14. Нікішина Т.В. Творче самовираження вчителя української мови та літератури. – Х.: Вид. група “Основа”, 2009. – 192с.
15. Соціально-професійне становлення особистості: [Монографія] /В.В.Радул, О.В.Михайлов, І.П.Краснощок, В.А. Кушнір /За ред. В.В.Радула.- Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр ТОВ “Імекс ЛТД”, 2002. – 263с.
16. Рудницька І. Проблема самореалізації вчителя: утвердження через інновації //Вища освіта України. – 2008. – №2. – С.40-44.
17. Рудницька І. Інноваційна діяльність як основа творчої самореалізації вчителя //Вища освіта України. – 2008.- №4. – С.79-82.
18. Основи соціальної психології: Навчальний посібник /О.А.Донченко, М.М.Слюсаревський, В.О.Татенко, Т.М.Титаренко, Н.В.Хадратова та ін.; За ред. М.М.Слюсаревського, – К.: Міленіум, 2008. – 495с.

***Аннотація.** В статті розглядається теоретичне обґрунтування поняття “самореалізація”, вказуються умови, пояснюється його зміст.*

***Ключевые слова:** поняття “самореалізація”, компетентність, діяльність учителя.*

***Annotation.** The theoretical substantiation of the essence of the concept “self-realization”, its conditions and their context are considered in the article.*

***Keywords:** concept “self-realization”, competence, activity of teacher.*

УДК 378.17

Шерер Н.В.

ПРОФІЛАКТИКА ВИНИКНЕННЯ АДДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

***Анотація.** У статті представлені проблеми адаптації першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. Наведено можливі причини виникнення різних залежностей в студентському середовищі. Проаналізована можливість цілеспрямованого виховного заходу серед студентів на прикладі прес-конференції реабілітантів.*

***Ключові слова:** проблеми адаптації першокурсників, вищий навчальний заклад, студентське середовище.*

Життя людини насичене подіями різної емоційної забарвленості. Перепади настрою завжди супроводжують наше життя, але люди по-різному сприймають ці стани і по-різному на них реагують. В якості способу відновлення психологічного комфорту вони часто вибирають аддикцію.

Привабливість аддикції у тому, що вона є шляхом якнайменшого опору. “Створюється суб’єктивне враження, що, таким чином, звертаючись до фіксації на якихось предметах або діях, можна не думати про свої проблеми, забути про тривоги, піти від важких ситуацій, використовуючи різні варіанти аддиктивної реалізації” [1].

Види аддиктивної поведінки мають свої специфічні особливості і прояви, вони не рівнозначні і по своїх наслідках. У людей, що зловживають алкоголем, наркотиками і іншими речовинами, розвивається інтоксикація, разом з психологічною залежністю з’являються різні форми фізичної і хімічної залежності, що зв’язане в свою чергу з порушенням обміну речовин, поразкою органів і систем організму, спостерігаються психопатологічні явища і особова деградація. При залученій в якусь діяльність (азартні ігри, комп’ютер, секс, переїдання або голодування, тривале прослуховування ритмічної музики) розвивається психологічна залежність, м’якша по своєму характеру. Але спрямованість профілактики повинна бути на всі ці форми аддиктивної поведінки.

Часто такі форми поведінки виникають у студентів. Причин тому немало. Перш за все, молода людина, що закінчує школу, здає безліч іспитів (випускних і вступних), витримуючи при цьому чималі стреси, значні емоційні навантаження. Низький рівень турботи про себе в поєднанні з неготовністю просити психологічну допомогу в стресовій ситуації часто і призводить до виникнення різних залежностей.

Вступивши до вищого навчального закладу, він відчуває, як радикально міняються його життя, відносини з оточуючими, розуміє, що став дорослим, і навіть може завести родину, що підвищує його відповідальність і вірогідність ще серйозніших стресів, оскільки виникає необхідність самостійного існування, утримання родини, турботи про дітей і багато про що інше. Далеко не завжди студент готовий прийняти на себе відповідальність за власне життя і власні вчинки. Він прагне користуватися дорослими можливостями, а відповідальність при цьому делегується або родині, або вищому навчальному закладу, або “ватажкам зграї”.

Недостатнє визнання власних заслуг в значущому підлітковому середовищі, низька самооцінка, висока залежність від реакції друзів і ситуації – типові чинники, що значно підвищують ризик виникнення алкозалежності, тютюнозалежності, наркозалежності та інших залежностей.

Сучасні студенти перебувають під величезним впливом інтенсифікації навчальної праці, віддають велику кількість часу навчанню. При цьому відбувається девальвація значення фізичної культури, відпочинку, здорового способу життя і недооцінка профілактичного напрямку охорони здоров'я. Вступаючи до вищого навчального закладу, багато студентів вимушені покинути родину. Значна частина молодих людей починає жити в гуртожитках, радикально міняючи спосіб життя. Це негативно позначається на фізичному, а часто і на психічному здоров'ї.

Часом, для того, щоб звести стреси до нуля, студент і починає палити, береться за пляшку, а іноді і вживає наркотичні засоби, потрапляючи в полон до шкідливих звичок.

Отже, студент повинний адаптуватися до навчального процесу у вищому навчальному закладі і в подальшому отримати необхідні знання з обраної спеціальності. Для цього кожному з них необхідно подолати, в першу чергу, психологічний бар'єр, ствердитись як особистість, повірити в свої здібності та реалізувати їх в навчальному процесі і суспільно-громадському житті.

Іногородні студенти, проходячи через процес психологічної і побутової адаптації в місті і студентському гуртожитку, набувають цінний адаптивний і комунікативний досвід, який може стати значущим “капіталом” по закінченню навчання. Багато студентів, перш за все з радістю сприймають зміну свого статусу. Вони відчувають себе самостійнішими, з'являється можливість самостійно розпоряджатися своїм особистим часом і грошима. Вони починають відчувати себе дорослими, оскільки оточуючі і педагоги бачать в них дорослу особу і звертаються на Ви, що і сприяє відповідній поведінці.

Через декілька місяців думки іногородніх студентів починають змінюватися. Виявляється що і далеко від дому і батьків жити дуже важко, і вчитися потрібно багато і систематично. З'являється відчуття безпорадності і самоти. Виникає бажання не йти на пари, виправдовуване неможливими умовами для занять, а натомість – посидіти в гуртожитку, з друзями, організувати чергове “свято”. Прагнення до задоволення і зміни емоційного стану виявляються вище за навички самоконтролю. Виникає спокуса нічого не робити або робити в останній день.

На свідомість першокурсників, що проживають в гуртожитку, хочуть вони того чи ні, впливають думки, “поняття” старшокурсників, які вже не один рік прожили в гуртожитку.

Організація активного корисного дозвілля студентів, що проживають в гуртожитку, є однією з основних проблем студентів. Незайнятість, повна свобода дій часто приводить до негативних наслідків залучення студентів в “дозвільний спосіб життя”, зловживання алкоголю, виникнення різних залежностей. Перше залучення до наркотиків тісно пов'язане з входом в систему професійної освіти і перебуванням в ній, переживанням адаптаційних криз, породжуваних невизначеністю і непередбачуваністю нової реальності, принциповою неготовністю студентів до нових умов життєдіяльності, відсутністю адекватних засобів входження в нові умови або перетворення цих обставин [2].

Тому необхідно оптимізувати процес адаптації у вищому навчальному закладі, активізувати роботу в гуртожитку, спрямовану на створення сприятливих умов і профілактику дезадаптації іногородніх студентів.

В університеті в межах профілактики аддиктивної поведінки робота повинна бути направлена, перш за все, на менш адаптовані шари студентства – першокурсників. Зі всіх суб'єктів виховного процесу студентів першокурсників необхідно виділити в особливу цільову групу, найбільш схильну до ризику залучення до різних форм залежностей, яка має набір специфічних проблем, обумовлених однією загальною – адаптацією до ВНЗ.

Нажаль, адаптація студентів-першокурсників в умовах нового середовища, в умовах нової системи освіти у вищих навчальних закладах не завжди проходить легко і успішно.

Від того, як довго за часом і по різних витратах відбувається процес адаптації, залежать поточні і майбутні успіхи студентів, процес їх професійного і особового становлення [3].

Висока напруга в навчальній діяльності, негативні емоції, низький рівень фізичної працездатності студентів, викликають розумове стомлення, невротичні і невротоподібні стани, електрокардіографічні відхилення, функціональні порушення стану серця, зростання числа гастроентерологічних захворювань та виникнення інших відхилень і патологій [4].

Відбувається пристосування до нових умов побуту в студентських гуртожитках, новим зразком студентської культури, новим формам використання вільного часу. Відсутність постійних і стійких особистих інтересів і хобі, відчуття нудьги, як прояв інфантильності особи, нездатної знайти собі справу до душі приводять до безрозсудного прагнення до ризику і пошуку гострих відчуттів.

І медичні працівники, і педагоги виділяють як одну з сучасних проблем ранню алкоголізацію молоді. Слабкоалкогольні напої сьогодні неодмінний атрибут дозвілля не тільки студентів, але і школярів. Широко рекламовані слабкоалкогольні напої, включаючи пиво, приводять до виникнення відповідної залежності, відкривають ворота в наркогенні ситуації, в ситуації перших проб наркотиків.

Тимчасовий відхід від проблем, викликаних розривом із звичним оточенням, освоєнням університетських форм і методів навчання, спілкуванням з викладачами і однолітками, забезпечує “економіка нічних розваг”, яка пропонує сучасній студентській молоді поєднання музики, високих технологій і хімічних препаратів. Як наслідок, перший рік навчання є критичним в залученні студентів до збудливих і наркотичних засобів [5]. Так звані “танцювальні наркотики” приводять до експериментального вживання інших наркотичних засобів для отримання задоволення, підйому настрою, гальмування захисних реакцій і комплексів [6].

Форми аддикції можуть змінювати одна іншу, що робить ілюзію рішення проблем ще стійкішою і сильнішою. Це небезпечно не тільки для самого аддикта, але і для тих, хто його оточує. Аддиктивна реалізація замінює дружбу, любов, інші види активності. Вона поглинає час, сили, енергію і емоції до такого ступеня, що аддикт “виявляється нездатним підтримувати рівновагу в житті, включатися в інші форми активності, одержувати задоволення від спілкування з людьми, захоплюватися, релаксувати, розвивати інші сторони особистості, проявляти симпатії, співчуття, емоційну підтримку навіть найближчим людям” [7].

Нерідко аддикти нав’язують свій стиль поведінки друзям і близьким, що відбувається без жодного побоювання перед можливістю виникнення стійкої залежності. Так шкідливі звички широко і швидко можуть поширюватися в студентському середовищі. Задача педагогів – не допустити, щоб до цього кола залучилися інші молоді люди.

Протистояти попаданню індивіда в неорганізоване середовище, створити сприятливі умови для його соціальної адаптації і розвитку соціально значущих якостей особистості можливо за допомогою оптимальної, цілеспрямованої виховної дії. Форми і методи таких виховних дій можуть бути дуже різноманітними.

Одним із ефективних заходів попередження наркоспоживання в молодіжному середовищі є прес-конференція для студентів вищого навчального закладу колишніх наркоманів, що мали досвід вживання наркотиків і сформовану залежність від них. Даний превентивний засіб заснований на цілеспрямованому використанні діалогової взаємодії між учасниками прес-конференції, що передбачає реалізацію принципу психологічного щеплення. Сформульований У. Дж. Макгайром принцип психологічного щеплення полягає у тому, що опір індивіда зовнішнім діям посилюється завдяки попередньому знайомству з їх можливими негативними наслідками [8].

Одним із завдань є необхідність руйнування помилкових наркотичних установок, сформованих у окремих студентів ще на етапі шкільної освіти (“легкі наркотики не страшні”, “при дозованому вживанні важкі наркотики не небезпечні”, “наркоманія виліковна”, “все в житті треба спробувати”, “наркотик не страшний, якщо його пропонує кращий друг”).

В такому заході процесом надання студентам інформації про дію наркотиків, ускладнення, з якими вони можуть зіткнутися, вперше прийнявши їх, наслідках їх тривалого вживання виступає спостереження за реабілітантами. Подібне інформування сприяє глибокому усвідомленню негативних наслідків наркоспоживання, формуванню страху захворіти або померти в результаті залучення до наркотичних речовин або передозування.

Колишній наркоман із стажем вживання різних наркотиків, а в даний час із значним стажем стриманості від наркотиків – це джерело інформації для студентів, здатний підвищити ефективність інформації, що повідомляється.

Щирий виклад колишніми наркоманами фактів і подій свого життя та відкрита поведінка колишніх наркоманів під час прес-конференції збільшує здібність аудиторії до емпатичного переживання.

Серйозному обговоренню під час прес-конференції підлягають питання мотивації прийняття наркотику, тривалості формування фізичної залежності від наркотиків, можливості зараження Віл-інфекцією, тривалості життя ін'єкційних наркоманів, співзалежності членів родини. Важливо сформувавши у студентів уявлення про те, якою повинна бути їх власна поведінка за ситуації, коли їм пропонують прийняти, приготувати, доставити або розповсюдити наркотик, яких дій при цьому слід уникати. Студентам надається можливість одержати відповіді на питання, що цікавлять, не з вуст лектора, а “з перших рук”, що додає особливої переконливості, забезпечує силу і стійкість дії на слухачів. Надалі одержана інформація виступить керівництвом до дії для студентів. Їх очікування особистої ефективності у вибудовуванні аналогічної поведінки ґрунтуватимуться на досвіді реабілітантів і словесному переконанні.

З метою формування у студентів твердої антинаркотичної позиції у вищому навчальному закладі необхідно проводити систематичну психолого-педагогічну роботу. Це не випадково, оскільки задачі виховання і профілактики залежностей багато в чому співпадають – і в тому, і в іншому випадку формальна діяльність ВНЗ повинна сприяти формуванню людини активної, грамотної, здатної протистояти негативним впливам. Це тільки “на перший погляд, здається, що способи профілактичної дії на особу досить прості, деколи навіть банальні. Так, і в змістовному, і в методичному планах вони дійсно не такі складні. Але справжня складність починається тоді, коли ми стикаємося із стіною недовір'я і відчуження...” [9]. Саме ослабленню або усуненню позначеної стіни відчуження повинна сприяти організована в рамках профілактичної політики виховна діяльність. В результаті взаємодії навчання, виховання і психологічного супроводу педагогічного процесу в університеті у студента повинні сформуватися соціально-значущі якості (комунікативність, самостійність, адекватність, активність, емоційна врівноваженість, стійкість до стресів) і загальна культура особи.

Сформованість цих рис обумовлює “життєздатність” випускника ВНЗ [10], його подальшу самореалізацію в кар'єрі і в особистому житті. Вона припускає особисту відмову від соціально неприйнятних форм поведінки, зловживання тютюном і алкоголем; тверду негативну позицію по відношенню до наркотиків і небайдуже відношення до цих соціальних проблем.

Отже, мету антиаддиктивного виховання можна визначити як формування гармонійної особи, стійкої до дій чинників середовища, які приводять до виникнення залежностей.

Основною задачею профілактичних заходів повинно бути з'ясування особистих цінностей і ухвалення рішення. З'ясування цінностей включає самопізнання, вироблення індивідуальних життєвих цінностей і визначення шляхів їх реалізації. Це дозволить студенту робити в житті правильний вибір і в ситуаціях, пов'язаних з наркотиками чи іншими агентами аддикції, поводитися відповідно до своїх індивідуальних цінностей.

Цілеспрямована профілактична робота може і повинна протистояти потраплянню індивіда в будь-яку залежність, створити сприятливі умови для його соціальної адаптації і розвитку соціально значущих якостей особи, усвідомлення нею цінності життя, здоров'я, і необхідності ведення здорового способу життя.

Література

1. Короленко Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития. – Обозр. психиат. и мед. психол. – 1991. – №1. – С.8-15.
2. Мирзаянова, Л. Ф. Упреждающая адаптация студентов к педагогической деятельности (кризисы, способы упреждения и смягчения) / Л. Ф. Мирзаянова; под ред. Т. М. Савельевой. – Мн.: “Беларуская навука”. – 2003. – 271с.
3. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепция технологии. – Волгоград: Перемена, 1994, – 175 с.
4. Красавин В.А. Адаптация организма студентов первого курса к условиям вузовского обучения // Адаптация учащихся IX–X классов и студентов к учебной и физической нагрузкам: Межвуз. сб. науч. тр. / Моск. обл. пед. ин-т им. Н.К. Крупской; Редкол.: С.И. Балуев (отв. ред.) и др. – М.: МОПИ им. Н.К. Крупской, 1987. – С. 85–99.
5. Творогова Н.Д. Новый подход к типологии студенческого социума // Психологическая служба вуза: принципы, опыт работы. – М.: НИИВО, 1993. – С. 170–177.

6. Дейвенпорт-Хайне Р. В поисках забвения: Всемирная история наркотиков/Пер. с англ. А.В. Савинова. – М.: ООО “Изд-во АСТ”: ООО “Транзиткнига”, 2004. – 622 с.
7. Короленко Ц.П. Работоголизм – респектабельная форма аддиктивного поведения. – Обзор. психиат. и мед. психол.– 1993/ – №4. – С.17-29.
8. Мирзаянова, Л. Ф. Деятельность педагога по предупреждению наркопотребления в молодежной среде: учеб.-метод. пособие / Л. Ф. Мирзаянова. – Барановичи: БарГУ. – 2003. – 167 с.
9. Шакуров Р.Х. Психологические основы профилактики наркомании среди учащихся / Р.Х. Шакуров, Р.Р. Гарифуллин. – Казань: РИЦ “Школа”, 2002. – 200с.
10. Гурьянова М.П. Жизнеспособность личности как педагогический феномен // Педагогика. – 2006. – №10. – С. 43-49.

***Аннотация.** В статье представлены проблемы адаптации первокурсников к учебе в высшем учебном заведении. Приведены возможные причины возникновения разных зависимостей в студенческой среде. Проанализирована возможность целенаправленного воспитательного мероприятия среди студентов на примере пресс-конференции реабилитантов.*

***Ключевые слова:** проблемы адаптации первокурсников, высшее учебное заведение, студенческая среда.*

***Annotation.** The problems of adaptation of freshmen to the studies in higher educational establishment are represented in the article. The possible reasons of origin of different dependences in a student environment are resulted. Possibility of purposeful educating measure among students on the example of press-conference of rehabilitants is analysed.*

***Keywords:** problems of adaptation of freshmen, higher educational establishment, student environment.*

УДК 371.132

Шкваріна Т.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ З КУРСУ “МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ”

***Анотація.** Стаття присвячена обґрунтуванню теоретичних основ програми педагогічної практики з курсу методики навчання іноземної мови дошкільників.*

***Ключові слова:** педагогічна практика, методика навчання іноземної мови дошкільників.*

Традиційна система підготовки вчителя іноземної мови (ІМ) не здатна підготувати фахівця, готового до роботи не лише у середній загальноосвітній школі, а і у дошкільній ланці. Тому головною ідеєю системи підготовки майбутніх вчителів ІМ має стати підготовка вчителя – універсала, спроможного бути не стільки носієм знань, скільки суб'єктом педагогічної діяльності, конкурентноспроможним на ринку праці, підготовленим до впровадження нових освітніх технологій.

Успіх дошкільного навчання ІМ, формування у дітей готовності з цікавістю вивчати цей предмет у школі у великій мірі визначається особистістю педагога, який навчатиме дітей. У майбутнього вчителя ІМ має на достатньому рівні бути сформована професійна компетентність. Формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови для дошкільної ланки освіти передбачає сформованість спеціальних професійно-методичних знань, навичок та вмінь. Педагогічні вміння як компонент професійної компетентності формуються здебільшого під час педагогічної практики. Однак на сьогодні немає ясності у питаннях організації педагогічної практики з курсу методики навчання дошкільників ІМ, відсутні програма і методичні рекомендації з означеного курсу.

Аналіз науково-методичних джерел засвідчив, що проблема укладання спеціальної програми педагогічної практики з курсу методики навчання дошкільників ІМ не досліджувалася.

Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України передбачено вимоги до його науково-методичного забезпечення. У загальному науково-методичне забезпечення повинно включати: державні стандарти освіти; навчальні плани; навчальні програми з усіх нормативних і вибіркового навчальних дисциплін; програми навчальної, виробничої та інших практик; підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні